

Recensie: Borgen****

Carre Amsterdam
zaterdag 1 juli 2017

foto © Reyer Boxem

Recensie:

Het Noord Nederlands Toneel speelt drie weekends in juli Borgen, naar de eerste twee seizoenen van de Deense tv serie, in het Koninklijk Theater te Amsterdam. De theatervoorstelling, eigenlijk is het meer dan een voorstelling, het is net als bijvoorbeeld 'Romeinse tragedies' van Ivo Van Hove dat volgend seizoen opnieuw speelt in Carré en 'Mount Olympus' van Jan Fabre een event op zich. Een marathonvoorstelling aan de ene kant, die in het geval van Borgen 9 uur duurt (inclusief een eetpauze van een uur, een pauze van een kwartier en enkele hele korte breaks van 5 minuten). Het is meer dan een theatervoorstelling omdat er ook erg sterke live muziek gespeeld wordt en daarin gaat men breed, van Afrikaanse a capella gezang, over krachtige soul (Sarah Janneh blijkt over een dijk van een stem te beschikken), verwijzingen naar opera in 'Onze stem' tevens in kopstem gezongen, jazz en wordt muziek ook ingezet om kritiek te uiten op de handelingen. Zo horen we 'Baby stay with me' door harp, strijkers en buffetpiano wanneer het gezin Nyborg uit elkaar aan het vallen is. Daarnaast wordt er in interactie gegaan met het publiek (de mensen met allergieën worden bijvoorbeeld afgeroepen en krijgen een aparte maaltijd, of wordt er tijdens een korte pauze met een strandbal op de parterre gespeeld ...), is er de integratie van live video, zien we in de foyers smeulige webartikels en online video verschijnen van ekspres.nl en breaking news-uitzendingen en spelen de acteurs ook gewoon vooraan het podium (Laura die voor de zoveelste keer alleen moet ontbijten en maar niet voorbij de secretaresse geraakt om haar moeder telefonisch te spreken bijvoorbeeld). Het publiek krijgt ook vijf gerechten voorgeschoteld waaronder het favoriete gerecht van Magnus, de jongste zoon van de politica waar alles om draait in Borgen: Birgitte Nyborg.

Nyborg wordt de eerste vrouwelijke Minister President, een consensusfiguur nadat er een einde aan het tijdperk van Lars Hesselboe kwam, die 7 jaar aan het hoofd stond van de regering. Hij blijkt meer dan 9370 euro gependend te hebben aan luxeproducten via de bankkaart die van de staat is. Hij vraagt zijn medewerker Ole Dahl om dat recht te zetten. Maar die sterft aan een hartaanval. Dahl was getrouwd en stierf in het bijzijn van Katrine FÄnsmark, een journaliste waarmee hij een affaire had. De spindoctor van Birgitte Nyborg, Kasper Juul, moet alle sporen wissen. Hij komt echter uit op het bewijs van deze aankoop en ruikt zijn kans. Nyborg weigert om dit te gebruiken in de politieke campagne. De leider van de Arbeidersbeweging, Michael Laugesen, laat het wel uitlekken. Maar de kiezer straft zowel de liberalen als de Arbeidersbeweging af. Zo komt Nyborg met haar partij 'het Progressief Centrum' in het zadel in een coalitie met de Arbeiderspartij en de Groenen.

In haar zoektocht om de programmapunten van haar partij en regering uit te voeren, moet Nyborg offers doen. Eerst en vooral op privévlak. Haar relatie komt in zwaar weer wanneer ze zo goed als nooit thuis is en haar man Philip alles alleen moet zien te bestieren. Ook haar kinderen Magnus en Laura krijgen haar nog nauwelijks te zien, laat staan dat ze haar telefonisch te pakken kunnen krijgen. Magnus begint te bedplassen op zijn zevende, Laura krijgt als puber de taak om voor haar broertje te zorgen en kan dus geen kind zijn. Dat en het feit dat haar moeder er niet voor d'r is, en uiteindelijk het huwelijk tussen haar ouders op een scheiding uitdraait, maakt dat ze angstaanvallen krijgt (hyper realistisch neergezet door een uitmuntende Julia Akkermans wiens personage aan de anti depressiva moet en uiteindelijk opgenomen

in een privé kliniek omdat de wachtlijst in de publieke zorgsector 50 weken bedraagt). Philip gaat vreemd, flirt met stagiaire Freya en zal zijn vrouw uiteindelijk ook bedriegen met Cécile die kinderarts is en de eerste hulplijn is voor hem in het omgaan met Laura's problematiek. Een schizofrene situatie ontstaat ook wanneer het gezin voor de pers speelt alsof alles koek en ei is, op het moment dat het huwelijk eigenlijk op springen staat. Realiteit en doen alsof, de schijn hoog ophouden gaan hier dus hand in hand zodat er op den duur twee parallelle realiteiten ontstaan. Niet alleen het huwelijk van Nyborg staat op springen, ook dat van haar coalitie en dat gebeurt meermaals. Zo wordt ze geconfronteerd met allerlei uitdagingen. Henriëtte Klitgaard, haar minister van Economische Zaken en Werkgelegenheid, wil het bedrijfsleven quota opleggen. Volgens haar moeten er de helft vrouwen in de Raden van Bestuur komen. Dat ziet bedrijfsmagnaat Joachim Chrone niet zitten. Hij wil de beste mensen in zijn Raad van Bestuur, ongeacht het geslacht. Wanneer blijkt dat Klitgaard modellenwerk gedaan heeft en er pikante foto's uit haar verleden opduiken, ze geknoeid heeft met haar CV én hogerop is geraakt door invloedrijke mannen te neuken, moet ze haar biezen pakken van Nyborg.

Chantage loert om de hoek in de onderhandeling tussen Nyborg en Chrone wanneer blijkt dat zijn bedrijf goed is voor 11% van het bruto nationaal product, ofwel 170 miljard euro. Hij dreigt weg te trekken uit Nederland omwille van de quota. Maar Nyborg ziet in dat ie bluft en ziet de positieve opportuniteit voor het bedrijf. '10 000 banen laten verdwijnen om drie vrouwen in de Raad van Bestuur? U gaat dat niet doen.' zegt Gorter als Nyborg waarop Anthony Ruys als Chrone 'Oh nee?' antwoordt.

Uiteindelijk sluit ze een deal met hem. Het bedrijfsleven krijgt twee jaar respijt voor de ecologische inspanningen die het moet doen. Met die afspraak zet ze haar minister van Milieu Amir Diwan in de schaduw. Het is dan ook geen grote verrassing dat ie zijn ontslag indient wanneer de Minister President hem in discrediet brengt door te laten uitlekken dat ie met een oldtimer, een Cadillac rijdt. Een vervuilende wagen die niet onderworpen is aan zijn ingevoerde eco belasting. Nyborg doet dit om zo het afgezwakte akkoord rond milieu erdoor te krijgen.

Troels Höxehaven is minister van Justitie en Buitenlandse Zaken. Die postjes heeft ie via intensief lobbywerk bekomen bij Nyborg. Hij is al jaren getrouwd. Een af luisterschandaal – de Inlichtendienst luistert de Socialistische Partij af – , enkele dure relatiegeschenken, en de oorlog in Afghanistan waar enkele Nederlandse militairen om het leven komen, brengen hem aan het wankelen maar hij blijft wél aan ook al maakt ie geen goede beurt in het parlement en ontstaat er zo een grondige vertrouwensbreuk tussen zijn Minister President en hem. Als minister van Buitenlandse Zaken weet ie zijn keuze voor de F35, een peperduur gevechtstoestel, te verdedigen. Ook dan blijft ie aan. Maar wanneer het sensatieblad Ekspres op foto's stoot waaruit blijkt dat ie seks heeft met een man, en hij er dus een dubbelleven op nahoudt, ziet ie geen andere uitweg dan zich de keel oversnijden. Nyborg is trouwens zélf chanteerbaar wanneer ze met haar chauffeur Kim (de contrabassist Stathis Elio) seks heeft, hier getoond terwijl ie de klankkast van het instrument betokkelt en tevens de benen van actrice Malou Gorter die een erg sterke prestatie neerzet als Nyborg. Kim wordt gewoon overgeplaatst naar een ander departement. Zaak opgelost. Ook celliste Amber Docters van Leeuwen wordt als actrice ingezet. Zij neemt de rol van therapeute voor haar rekening wanneer Laura opgenomen wordt voor haar psychische problemen.

Ook dat thema, de relatie tussen pers, als controle orgaan van die andere macht, de politiek en hun ethiek komt breed aan bod in Borgen. Laugesen blijkt onder de indruk van de zelfmoord door Höxehaven omdat ie hem vertelde dat de volgende ochtend het bezwarend beeldmateriaal op de cover zou staan van zijn blad. Hij wou hem alvast de tijd gunnen zijn vrouw en kinderen tijdig in te lichten... Door de zelfmoord

weet Nyborg weliswaar de publicatie te verhinderen vermits zij te weten kwam dat Laugesen haar minister chanteerde. Maar de man blijft verder gaan in zijn sensatiezucht en ziet in de psychologische problemen van Nyborgs dochter Laura een lekkere story. Op die manier wil hij de 'hypocrisie' van de Minister President aanklaarten. Enerzijds wil Nyborg de privé klinieken geen belastingvoordeel meer geven (een maatregel van de liberalen terugschroeven dus) waardoor deze duurder worden. Haar discours voor een sterkere en betaalbare publieke zorgsector waar de wachtlijsten verdwijnen, gelooft de hoofdredacteur van de tabloid Ekspres niet. Ook al is het net om die reden en het feit dat Laura dringend hulp nodig heeft, dat ze kiest voor een privé kliniek.

Hoofdredacteurs die beïnvloedbaar zijn en zelfs hun journalistieke deontologie willen opgeven voor een primeur, ze bestaan in het echte leven, en ook in deze Borgen, die erg dicht aanleunt bij hoe het er écht aan toe gaat in de journalistiek en politiek. Torben Friis, is hoofdredacteur van TV1 en sluit verschillende deals met spindoctor Kasper Juul. Friis staat zelfs toe dat Juul mee mag beslissen hoe een in scene gezet portret van het gezin Nyborg gemonteerd wordt " dat op dat moment op springen staat. Iedereen acteert erin en doet alsof ook Laura die stelt 'dat het allemaal wel meevalt' dat haar moeder een drukke carrière heeft en er daardoor niet altijd is voor haar. Op dat moment lijdt ze al onder het tekort aan aandacht die ze krijgt en de vervangmoeder die ze op jonge leeftijd moet spelen voor haar broertje. Het komt dan ook tot een hevige uitbarsting van Laura: 'Jij bent zijn moeder niet ik!' tegenover Nyborg.

Renée Soutendijk speelt als Hanne Holm de politiek analist die het geweten van de journalistiek speelt en de principes hoog in het vaandel draagt ook al heeft haar personage een drankprobleem. De politieke wereld blijkt er een te zijn waar getrouwtrek plaatsvindt en waar partijen op basis van peilingen hun gewicht willen vergroten. Waar er openlijk blijft gesolliciteerd worden naar herverdeling van ministerposten ook.

Een ander slachtoffer dat valt, is de Minister van Financiën Bent Sejrá. Die krijgt een hersenbloeding. Hij zal lange tijd nodig hebben om te herstellen maar blijft wel de persoonlijk adviseur en mentor van Nyborg. Ze haalt haar ex-minister van Milieu, tevens moslim, Amir Diwan erbij om de vredesbesprekingen rond de oorlog in Kharun tot een goed einde te brengen. Ze chanteert een van de presidenten gewoon door te stellen dat China geen optie is om in zee mee te gaan, en een deal met het Westen niet sluiten dom zou zijn vermits er een gerechtelijk onderzoek opgestart is bij het Oorlogstribunaal in den Haag. Kharun beschikt over olie maar is economisch ook interessant voor export. Een goeie reden dus om akkoorden te sluiten met iemand die mensenrechten geschonden heeft. Dan zijn normen en waarden kennelijk ondergeschikt. Wanneer Philip stelt dat zijn vrouw veranderd is, heeft ie ook gewoon gelijk. Haar idealen heeft ze overboord gegooid om aan machtspolitiek te doen (zo moet op een bepaald moment elk persbericht of persinitiatief van andere ministers via haar passeren).

Zowel Julia Akkermans als Laura en Peter Vandemeulebroecke als Kasper Juul mogen heerlijk destructief zijn. Julia wanneer haar personage een angstaanval krijgt. Regisseur Ola Mafaalani laat haar door alle andere personages horizontaal bij haar salopet vastnemen en zo door de lucht zweven tot ze zachtjes neergelegd wordt op een rond tafeltje. Een prachtig beeld is dat, maar tevens hypocriet. Want het zijn net deze mensen die er mee voor gezorgd hebben dat Laura angstaanvallen krijgt. Ze werd gefnuikt in haar ontplooiing wanneer ze op de tribune viool leerde spelen. De eerste die haar het zwijgen probeerde op te leggen omdat ze gesprekken stoorde tussen haar moeder en haar ministers was haar moeder zelf, na verloop van tijd kreeg ze het ganse gezelschap mee. Vandemeulebroecke mag dan weer hevig te keer gaan en krukjes kapotslaan wanneer het verleden van Kasper Juul (die onder

een valse naam werkt om zo niet langer geconfronteerd te zijn met zijn pijnlijke verleden – tussen zijn zevende en veertiende werd het personage door zijn vader seksueel misbruikt – maar door de dood van zijn vader die film opnieuw ziet afgespeeld worden).

En verder is er de rechts populist Svend Age Saltum (gespeeld door een bevlogen Harry Piekema) van de Vrijheidspartij. Hij spint garen bij de vluchtelingencrisis die Europa meemaakt en zit goed in de peilingen op het einde van de marathon. Het is hij die dan ook traag, maar weliswaar alleen, de trap in slow motion afgaat. De politicus deinst er niet voor terug om controversie te zoeken. Zo waagt ie zich aan een wandeling in de Schilderswijk waar zijn politieke tegenstanders wonen, en verschiet hij ervan dat ie er door en veertienjarige allochtoon is aangevallen. Nyborg vindt dat ie het zelf heeft uitgelokt om zo – alweer – in zijn slachtofferrol te kunnen kruipen.

Op het einde zien we hem solo in slow motion de trap afdalen net zoals Nyborg dat samen met haar ministers deed. Een beeld van een historisch moment is dat. De regisseur lijkt hier duidelijk het verschil te tonen tussen een politica die regeert, wat nu eenmaal ook betekent om compromissen te zoeken en een man die er extreme ideeën op nahoudt en alleen staat, politiek geïsoleerd wordt. Heerlijk is Malou Gorter in het begin wanneer ze even een sneer geeft aan Trump wanneer haar eerste toespraak tevens een in het bevlogen Engels is: 'I'm gonna change this whole fucking country'. Tussen die straffe taal, eigen na een regeringsvorming en het einde van haar politieke carrière zit een periode van water in de wijn doen, compromissen zoeken, en machtspelletjes spelen. De scherpte van bij de start vervaagt.

Humor zit er in Borgen in quotes zoals: 'Er zit vijf kilo tussen het jasje en jou' (Philip over zijn vrouw die niet meer in het kledingstuk past en een realistisch antwoord geeft) en daarna een meer liefdevolle versie: 'hij is gekrompen bij de stomerij.' Verder noteren we over spindoctors: 'Wij moeten geloven wat zij vinden'. En verder horen we Nyborg stellen: 'Ik heb mannen nog nooit om bevestiging gevraagd' (Gorter stelt nochtans in de voorstelling volgende vragen: 'Hoe zie ik er uit?' en later 'Los of vast?' (over hoe ze haar haar zal doen)). Ook in de keuze van de kledij speelt een spindoctor een cruciale rol zo blijkt. Magnus vraagt 'Waarom is de deur op slot?' wanneer Philip en Nyborg aan het vrijen zijn. Hij krijgt het antwoord: 'We zijn de meubels aan het verplaatsen.' en verder gaat het er soms ook bijhoorlijk seksistisch aan toe: "Ik ken vrouwen in alle mogelijke posities" (als seksuele toespeling nvdv.).

Sterke beelden zijn er in Borgen in overvloed van de slow motion in het begin waarbij het nieuwe kabinet van de trap gaat, de start van een nieuw tijdperk (Nyborg, op het einde Saltum solo), de diagonale choreografie van rechts achteraan door alle acteurs (de moeilijke evenwichtsoefening tussen compromissen op professioneel en privé vlak zoeken: 'de enige relaties die stand houden in het parlement zijn die waar de andere het huishouden doet'). Het beeld van Laura en Magnus die constant hun rugzak inpakken en uitpakken van links naar rechts, komt stevig binnen. De regisseuse suggereert dat kinderen steeds het kind van de rekening zijn bij een scheiding. Magnus hangt even aan de schouders van zijn moeder. Een politicus verplaatst hem als een object en hangt hem aan de schouders van zijn zus, puber en vervangmoeder Laura. De acteurs die een personage neerzetten dat sterft doen dat met verve, ze laten zich realistisch verslepen van links naar rechts als een dood object en laten zich goed doorhangen.

Ook het thema jongeren komt politiek aan bod. Volgens populist Saltum moeten ze berecht worden als volwassenen vanaf hun veertiende. Hij zet het op de politieke agenda na een (vermeende) aanval op zijn persoon. Nyborg is tegen terwijl zij in se aan haar eigen dochter wel het huishouden uitbesteedt – Philip (Bram Coopmans) doet alsof dat ie het deksel van een pot op zijn kop laat vallen, lijkt theatraal van slag aan het aanrecht en valt erachter neer. Niet veel later laat ie optekenen dat ie door

een headhunter gecontacteerd werd. Uiteindelijk zal hij zijn job als CEO van Vaia Electronics niet mogen aannemen omdat het bedrijf mee zal profiteren van het contract rond de F35. Nyborg wil absoluut niet dat hij een job bekommt uit voorkennis. Naar het einde beginnen de (video)doeken, wanden, en cirkelvormige decorelementen die uit de nok komen, te dansen. Beeld van de psychologische toestand waarin Laura zich bevindt: het realiteitsbesef dat verdwijnt maar ook de positie van Nyborg die wankel is. Een van de weinige momenten waarin Nyborg zichzelf verliest is wanneer ze zelf in het nauw gedreven wordt door pers en oppositie: "Het gaat over mijn dochter!" roept ze het uit. Die uitval wordt op repeat daarna verschillende malen opnieuw beluisterd via een smartphone waardoor het aan kracht verliest weliswaar, maar waarbij tevens de machteloosheid van een politica getoond wordt als het over de (geestelijke) gezondheid gaat van haar eigen dochter. Na vele weken in de instelling komt Laura tot de vaststelling: 'Het leven is klote als je jezelf niet te baas bent.'

Ook Nederland blijft niet gespaard in deze voorstelling. Mafaalani uit kritiek op het land dat de zevende grootste wapenexporteur ter wereld is. Tijdens de voorstelling die 9 uur duurt zullen er 600 mensen door onconventionele wapens sterven wereldwijd. 'Dat is de helft van Carré' horen we. Toch slaagt de Minister President erin een van haar strafste speeches op het einde te lossen, waarbij ze terug lijkt aan te knopen met het begin van haar carrière. Een tekst over identiteit is het die ze gebruikt om de publieke opinie te winnen voor haar vluchtelingenbeleid. Ook daarover gaat Borgen, om het omarmen van wie je bent en de waarden van je volk. Al bij de start van Borgen wordt het theaterpubliek daar fijntjes aan herinnerd trouwens: 'De elite kijkt neer op de gehaktbal' klinkt het als een sneer naar hen die net dit gerecht bij de start te eten kregen. Maar iets als identiteit blijkt ook rekbaar wanneer Bent Amir uitnodigt om te klinken op de vrede in Kharun met een cognac. "Heeft jouw God daar een probleem mee?" vraagt Bent waarop Amir antwoordt: "Het hangt ervan af of het goeie cognac is."

Borgen kreeg na negen uur toptheater van de bovenste plank oververdiend een luidruchtig applaus, gejoel én staande ovatie van het publiek. Een once in a lifetime experience die je niet wil missen en die lang in je geheugen gegrift blijft staan. Niet meer dan terecht overigens dat de productie vorig jaar geselecteerd werd door het Theaterfestival waar een professionele jury het beste van het beste van het afgelopen seizoen uitkiest.

< Bert Hertogs >

Borgen is nog te zien op 2, 15, 16, 21 en 22 juli in Koninklijk Theater Carré Amsterdam.